

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

-

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

-

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Esitysluonnoksessa ei ole huomioitu lain vaikutuksia ELY-keskukseen työvoimapalveluiden hankkijana. Luonnoksessa ei ole myöskään annettu edes alustavaa arviota siitä, miten muutokset vaikuttavat hankittavien palveluiden määrään. Työnhakijoiden aktivointi säännöllisin työnhakukeskusteluin todennäköisesti lisää asiakkaiden palveluihin osallistumista ja tehostaa asiakasohjausta palveluihin. Olisi tärkeää pystyä arvioimaan millainen vaikutus lakimuutoksella on palveluiden hankintaan, jotta muutokseen voidaan varautua niin taloudellisesti kuin henkilöstöresurssein.

Säännöllisin väliajoin toteutettavat työnhakukeskustelut tehostavat palveluohjausta, mikä lisää palveluiden tarvetta. Tämä tarkoittaa, että on myös huolehdittava riittävästä henkilöstö- ja talousresursseista.

Viranomaistyön merkitys korostuu jatkossakin siinä, että tarvitaan laajaa asiantuntemusta oman toimintaympäristön tuntemisessa, ennakoitietoa jotta osataan vastata tulevaisuuden työvoimatarpeisiin sekä tiivistä yhteistyötä alueen elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa varmistetaan yritysten kasvun mahdollisuuksia mm. osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta sekä haetaan ratkaisuja kohtaanto-ongelmiin. Myös yritysten rekrytointihaasteissa viranomaisten antama tuki on merkittävää. Viranomaisten on tunnettava paikalliset työnantajan, työmahdollisuudet ja eri alojen työnhakukäytännöt. Kaiken tämän merkitys korostuu myös asiakasohjauksessa.

Esitetty malli on hyvin pitkälle säädelty ja yksityiskohtainen, joten herää huoli siitä, viekö sen toteuttaminen olemassa olevat resurssit kaikelta muulta toi-minnalta ja kehittämiseltä.

Työnhakuhaastatteluiden ja täydentävien työnhakuhaastatteluiden määräajat on lakiesityksessä tarkoin määritelty. Viranomaisen työaikaa kuluu määräajoista huolehtimiseen, aikavarausten tekemiseen ja esimerkiksi peruuntuneiden haastatteluiden uudelleenjärjestelyihin ja selvittelyihin. Mitä tapahtuu tilanteessa, kun syntyy haastatteluvelkaa? Mitä tilanne tarkoittaa työnhakijan näkökulmasta?

Toivottaisiin alueellista joustavuutta ostopalveluiden käyttöön täydentävissä työnhakukeskusteluissa, järjestämisvastuun ollessa kuitenkin selkeästi TE-palveluilla ja työllisyyden kuntakoikeilulla. Luottamuksellisen asiakassuhteen syntyminen tärkeää. Tärkeää olisi myös, että palveluntuottajilla olisi mahdol-lisuus päivittää asiakastiedot suoraan järjestelmään.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Pohjoismaisella työvoimapalvelumallilla on työnhakua tehostavaa vaikutusta, mutta työpaikat syntyvät yritysten ja työnantajien tosiasiallisiin tarpeisiin. Työllistymisen ja työmarkkinoiden suurin haaste on tällä hetkellä kohtaanto-ongelma, joka voi muodostua jopa uhkaksi yritysten kasvulle ja kehittymiselle.

Huomioiden työnhakijoiden lähtötilanne esimerkiksi asuinpaikka, ikärakenne ja koulutustausta sekä elämäntilanteesta tai/ja terveydentilasta johtuvat tekijät, työllistyminen tai kouluttautuminen ei ole

aina realistinen vaihtoehto. Tämä tulisi huomioida palvelumallissa, mutta myös järjestelmissä, joiden kautta henkilöt saavat toimeentulonsa.

Kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan alueellista liikkuvuutta ja työperäistä maahanmuuttoa. Lisäksi tarvitaan tiivistä yhteistyötä alueen työnantajien ja yritysten kanssa sekä ennakoivaa työtöytä. Pohjoismainen työvoimapalvelumalli ei saa johtaa tilanteeseen, jossa kohtaanto-ongelmien hoitamiseen ei ole riittäviä henkilöstöresursseja.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

Malli ei tuo ratkaisua osaavan työvoiman saatavuuden haasteeseen, mikä edellyttää sekä valtakunnan tason yhteistyötä että kansainvälisen työnvälityksen kehittämistä ja vahvistamista.

Työmarkkinoilla tapahtuu jatkuvasti aaltoliikkeitä, tulee laajoja irtisanomisia tai suuria rekrytointitarpeita suurinvestointien yhteydessä. Lainsäädännössä olisi hyvä huomioida, että järjestelmä on riittävän joustava ko. tilanteissa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Olisi tärkeää, että esitetty työnhakijan palveluprosessi olisi kuvattu mahdollisimman selkeästi, ymmärrettävästi ja yksiselitteisesti, jotta siihen ei jäisi tulokinnan mahdollisuuksia ja jotta palveluprosessi olisi kaikille asiakkaille yhdenvertainen ja yhdenmukainen riippumatta siitä, missä päin Suomea asiakas on.

Esitysluonnoksen mukaan työnhakukeskustelut toteutettaisiin lähtökohtaisesti paikan päällä työ- ja elinkeinotoimistossa. On huomioitava, että Lapissa etäisyydet ja asiointimatkat ovat pitkiä, julkinen liikenneverkosto on harvaa eikä jokaisessa kunnassa ole esimerkiksi TE-toimiston asiointipistettä. Työnhakukeskustelujen toteuttaminen kasvokkain on siten usein mahdotonta tai asiakkaan kannalta epärelevanttia. Lisäksi Lapissa on pitkien välimatkojen vuoksi totuttu hoitamaan viranomaistyötä etäyhteyksin (face to face palvelua).

Esityksessä ei anneta riittävän yksiselitteisiä ja selkeitä linjauksia mm. siihen, mikä on riittävän pitkä välimatka, jotta asiakkaan ei tarvitse asioida paikan päällä. Tämä olisi asiakkaiden yhdenmukaisen

kohtelun kannalta tärkeää. Asiakkaiden yksilöllisiä tilanteita ei myöskään lakiesityksessä oteta huomioon.

Valtiovarainministeriön esitys valtion toimitilastrategiaksi on parhaillaan myös lausuntokierroksella. Toimitilastrategiaesityksen keskiössä on hybridityön (etä- ja lähityön yhdistelmä, monipaikkainen työ), monikanavaisen asioinnin ja sähköisten palveluiden lisääntyminen, joiden seurauksena myös valtion toimitila- ja palveluverkkoa on tarpeen uudistaa. Tässä on ristiriitaa pohjoismaisessa työvoimamallissa esitettyyn vaatimukseen, että työnhakukeskustelut pitäisi toteuttaa pääsääntöisesti viranomaisen luona paikan päällä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

On hyvä, että myös osa-aikatyötä tekeviä kontaktoidaan säännönmukaisesti ja että heitä koskee kokoaikaisen työn hakuvelvollisuus tai lisätyön kysyminen työnantajalta.

On kuitenkin hyvä muistaa, että osatyökykyiselle työnhakijalle osa-aikainen työ voi olla ainoa mahdollisuus työllistyä. Niin valtakunnallisesti kuin paikallistasollakin haetaan ratkaisuja osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Esitysluonnoksen mukaan työnhakuvelvollisuuden seuranta perustuisi työnhakijan itse verkkopalvelussa ilmoittamiin tietoihin. Tämä luonnollisesti edellyttää hyvin toimivia verkkoyhteyksiä ja sitä, että asiakkailla on käytössään tarvittavat tietotekniset laitteet tai mahdollisuus päästä helposti esimerkiksi virtu-pisteeseen asioimaan.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Yli kuukauden kestävässä työvoimakoulutuksessa olevien tai OMO:na opiskelevien (etenkin tutkintotavoitteisessa) työnhakuvelvollisuus (haettava vähintään kolmea työtarjouksen mukaista työpaikkaa kolmen kuukauden ajanjaksolla). On hyvä, että nivelvaiheisiin (esim. koulutuksesta työhön) ja työmarkkinoille valmistautumiseen kiinnitetään entistä tarkempaa huomiota. Mutta onko kesken koulutuksen olevan työnhakuvelvollisuuden seurauksena opintojen keskeyttämiä, mikä ei osaamisen kehittämisen tai esimerkiksi ammatillisen tutkinnon loppuun suorittamisen näkökulmasta ole toivottavaa? On myös hyvä muistaa viranomaisnäkökulma eli osuvien työtarjousten tekeminen isolle joukolle työvoimakoulutuksessa olevia työllistää merkittävästi asiantuntijoita.

Opintojen keskeytyminen sinänsä yksilön kannalta positiivisen vaikutuksen eli työllistymisen kannalta voi aiheuttaa ongelmia koulutuksen järjestäjien näkökulmasta. Keskeytyneiden opintojen vuoksi järjestäjien saama rahoitus voi jäädä vajaaksi.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

-

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

-

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin rinnalla on tarpeen arvioida olemassa olevaa sosiaaliturvajärjestelmää kokonaisuutena ja huolehtia, että se tukee aktiivisuutta ja työn vastaanoton kannattavuutta. Palvelumallin ei pitäisi johtaa tilanteisiin, jossa asiakas jää järjestelmistä väliinputojaksi tai mallilla ei voida vastata asiakkaan todelliseen palvelutarpeeseen.

Huomioiden tarpeet alueellisen liikkuvuuden lisäämiseen, on tarpeen myös kehittää ratkaisuja, joilla tuetaan ja jopa kannustetaan henkilöitä alueelliseen liikkuvuuteen esimerkiksi verotuksellisin keinoin.

Nykyiset järjestelmät kaipaavat päivittämistä, jotta ne paremmin huomioivat asiakkaiden palvelutarpeiden moninaisuuden ja tunnistavat työelämässä se-kä myös työllistymisessä tapahtuneet muutokset. Tärkeä on myös ennakoit- da jo nyt tulevia kehityssuuntia esimerkiksi työn ja yrittäjyyden tekemisen mallien ja -tapojen muuttumista.

Koskinen Kirsi
Lapin ELY